

Albert Steffen: Poslední hodiny u Rudolfa Steinera.

Chci napsati jak jsem Rudolfa Steinera viděl v posledních jeho dnech. V pět hodin večer směl jsem jej obyčejně navštěvovati v atelieru, ve kterém odpočíval na svém loži. Jest to vysoká místnost, opatřená horním světlem. Nic ze země se nedívá do této místnosti, žádný strom, žádná hora, žádný dům, jen světlo z nebe. Na římsách stojí plastické a architektonické modely zhotovené jeho rukou; několik jím modelovaných poprsí. U jeho lože tyčí se vysoko vznešená Kristova socha, kterou sám tesal. Kolem stoly a stojany s knihami a spisy.

26. března, když jsem vstoupil, snažil se Rudolf Steiner položit se poněkud výše, aby mohl se mnou snáze mluvit. Bylo tomu tak, jako by mu bylo jeho křehké tělo cizím břemenem, zvedaném jeho mocnou vůlí a jež musel nésti s bolestí. Srdce chtělo ve mně zajít žalem, když jsem to pozoroval.

Ale jeho první slovo, které ke mně promluvil? - Jak se daří jiným? - Otázky, jak se daří jemu, soustavně přесlýchal. Tohoto dne se rozhovořil o velkých úspěších eurythmické školy, která za vedení Marie Steinerové cestovala právě Německem. A dále o vydání lékařského spisu, který spolu s paní Dr. Wegmannovou připravoval do tisku. Tiskové archy, opatřené jeho vlastnoručními korekturami, ležely na ložní pokrývce.

Mluvílo se pak o některých, právě vyšlých životopisech, které vzbuzovaly pochybnosti Rudolfa Steinera, poněvadž spíše sledovaly krasořečnění a krasořečnické cíle než pravdu. Kéž mu způsobila moje skromná poznámka, že mě bude jeho životopis vzorem a učebnicí, trochu radosti. Prostota líčení, slovní skoupost, při plnosti duchovního obsahu, to jest dobrodiním, přihlížíme-li k chtivosti po honosení se, kterou maskovali oni duchové. Jak jest to nebezpečné mládeži, která se takovými stylistickými květy omamuje!

Než jsem přišel k Rudolfu Steinerovi, byl mi právě doručen snímek obrazu glorifikace Tomáše Aquinského /od Gozzoliho/. Ukazoval jsem mu obraz. Ihned odpověděl: "Znám jej velice dobře. Viděli jsme jej v Louvru při mých posledních přednáškách v Paříži".

Díval se na něj dlouho a zdálo se mně, že tato fotografie nabývala v jeho uvažujícím duchu světla a života.

Nahoře trůní ve Slunci Kristus, obklopený Anděly. Kristova Pravice jest pozvednuta, v levé drží kouli. Okolo se vznáší hlavy hierarchických bytostí. Světy se dívají z jejich zraků. Všichni jsou kryti okruhem sluneční záře.

Pod tím dvě prorocké postavy s Písmem a mečem.

Pak čtyři evangelisté. Každý se svým odkazem, spočívajícím na zádech apokalyptických zvířat: býka, lva, anděla a orla. Dále slova: "Bene sripsisti de me, Thoma". Tomáš sám uprostřed obrazu, mezi Aristotelem a Platonem. Na jeho kolenou leží otevřená kniha. Ve výši srdce září slunce na jeho prsou. U jeho nohou svíjí se Averroes, arabský komentátor Aristotelův. Dole shromážděná církev.

Jak mnoho vzácné moudrosti daroval nám Rudolf Steiner o Tomáši Aquinském, filosofu svátostní theologie středověku.

Vzpomněl jsem si na theologický cyklus přednášek, který Rudolf Steiner konal ve shromáždění 50 theologů, kteří přišli, aby si nechali ukázat cestu k duchu. Příštího dne, v téže době, našel jsem ctihodného učitele v lenošce.

V domácím kabátu se širokými rukávy, z nichž vyzíraly zduchovnělé ruce, vypadal ještě křehčeji. Lítost, která mne zaplavila, musila zaniknouti ve vznešenosti, která z něho vyzařovala. Rozhovor pokračoval, kde byl včera přerušen: u otázky "světové názory a básnictví".

Dnes poukázal Rudolf Steiner na knihu Vincence Knaura o Shakespearovi. Katolický učenec, s nímž R. Steiner v dřívějších dobách často hovořil o problémech světových názorů a jehož si stále ještě vážil, byť by i musel odmítati jeho dogmatické stanovisko, snaží se nevědomou vůli přirozeného života, jak ji líčil Shakespeare, zužitkovati pro církev.

Rudolf Steiner ujasňuje a rozčleňuje chaotické mocnosti, které vystupují z nevědoma tak, že jest možno je prohlédnouti. A právě pro záhadu Shakespearovu našel správnou odpověď. Probádal svět snů, nadsmyslově vzplanuvší obrazy, duchovní obzory u Shakespeara, J. Baldeho, Jakuba Böhme a Bacona Verulámského a poukázal na jejich společný pramen inspirace. Vyslovoval se nyní o nich tak, že se při tom velmi jemné vývody Knauerovy jevily jednostrannými a úzkých hranic.

Jak tak radostně a pln síly hovořil, mohl jsem se domnívati, že krise jest překonána.

Příštího dne seděl opět v lenošce, ale se smutným, zamyšleným, tichým zrakem, velmi zamlkle. Třeba, že zodpovídal velmi laskavě moje poznámky o světovém nazírání a básnictví Tomáše Aquinského a Dantea, měl jsem dojem,

že každá theologie a básnictví bledne před tím, co žilo v jeho myšlenkách. V těchto očích žil lesk, zářící za hranicemi dnů a nocí, snad mohu říci, světlo Půlnočního slunce... ano, ale vzhledem k tmavé zemi.

Druhého dne, byla neděle, 29. března, nadešla recidiva, která zbavila Rudolfa Steinera jeho životní síly docela. Všichni jsme ztrávili večer v hlubokém smutku, který jsme si nedovedli vysvětliti. Ráno v pět hodin byli jsme svoláni do předsíně ateliéru. Zaslechli jsme hlas milovaného učitele, který udílel jasně a určitě různé pokyny. Ve chvílích, kdy umlkl, pohlíželi jsme na sebe a hledali ve svých očích naději. Lékaři již pravili, že se obávají nejhoršího. Hodina mýjela za hodinou. Sotva jsme se odvažovali sáhnouti na knihy, které se za nemoci Rudolfa Steinera nashromáždily v knihovnu. Nejvýše, že jsme sáhli po apokryfech Janových, které ve stojanu stály nejbliže.

Všechny naše myšlenky byly obráceny k prosbě, aby se uzdravil.

Mezitím se shromáždili členové v truhlárně. O půl sedmé přicházeli dělníci na stavbu, aby započali svou denní práci. Stroje v truhlárně měly být spuštěny. Zvláště bylo třeba pracovat ještě na bráně, ušetřené ohněm shořelého Goetheana, která měla být vestavěna do západní strany atelieru. Bylo rozhodnuto poslati všechno dělnictvo domů. Dělníci odešli do svých vesnic a rozšířili zprávu, že Rudolf Steiner umírá. Všude se probouzela upřímná soustrast.

Již toho dne, kdy nadešla recidiva, byla Marie Steinerová, která dlela ve Stuttgartu, zpravena o obratu k nejhoršímu. Nyní bylo nutno ji přivolati. Odjela ihned, nemohla však již být přítomna smrti nejmilejšího z lidí. Vnitřně - za své cesty domů - vycítila již všechno předem.

Jak svatým bylo umírání našeho učitele. Směli jsme je viděti a jsme plni díků. Je nám, jako by bolest byla pozbyla v budoucnosti veškeré své moci. Uvažující oči Rudolfa Steinera byly obráceny vzhůru, velké, uvnitřněné, jakoby pohřížené do božského problému, který čím dále tím více ujasňoval. Dech plynul tiše a lehce, jakoby modlitba se vznášela na jeho rtech. Bylo to poněmáhle odcházení mocného zvěstovatele Slova, dlícího v jeho srdci. Jeho duše, oddělující se nepostřehnutelným posunem lehounce a bez bolesti od jeho tělesnosti vznášela se nad tímto posvátným děním a zdála se vzhlížeti vzhůru. Při posledním pohybu rtů zavřel Rudolf Steiner své oči sám.

Tak odkládá světec svůj nástroj, jež směl používat pro čest Boží.

Dokud trpěl, stála vlevo u jeho nohou socha Kristova, kterou sám vytvořil. Tak Pán se zjevil jeho duchovnímu zření. Zanechal nám toto své zření v pevných formách, lidstvu k povzbuzení. Nám však, kteří jsme se směli dívat

**na Jeho umírání, byla práce, kterou sám na sobě vykonal - ono oddání se
Lásce až do posledního dechu - ještě božstějším ziskem.**

**Viděli jsme jeho smrtí potvrzeno, co jsme již věděli z jeho díla a z jeho života :
byl z a s v ě c e n c e m.**

**Jeho bytost vešla do božské Lásky. Dech čistší vůně květů, které brzy naplnily
atelier, vznášel se nad námi.**